

Motion till riksdagen 2011/12:Fi202

av **Josefin Brink m.fl. (V)**

Våld och hot i skola, vård, omsorg och samhällsservice

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning som ser över konsekvenserna av minskad personaltäthet i offentliga välfärdsverksamheter och myndigheter med serviceuppdrag och av de regeländringar som genomförts i rätten till ekonomiskt bistånd, ersättning från sjukförsäkringen och arbetslöshetsförsäkringen, med avseende på våld och hot och psykosocial arbetsmiljö för offentligt anställda.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att lagen om offentlig upphandling måste ändras så att krav på kollektivavtal ställs vid all offentlig upphandling.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på en ändring i lagen om offentlig upphandling som innebär att det vid all offentlig upphandling ska krävas en strategi för att minska riskerna för hot och våld på grund av underbemanning, ensamarbete och bristfällig utbildning.

Offentligt anställdas arbetsmiljö

Hot och våld har blivit en av de vanligaste anledningarna till skador på jobbet. Var tionde allvarliga arbetsolycksfall, sådana som leder till kraftiga psykiska eller fysiska besvär i minst 30 dagar, orsakas av hot och våld. Hälften av dessa skador inträffar inom kommuner och landsting. De omfattande och tilltagande inslagen av våld och hot i arbetslivet är oacceptabelt. Människor ska inte behöva vara rädda för att gå till jobbet.

Offentligt anställda ger i sitt arbete service till medborgarna i enlighet med politiskt fattade beslut och verkställer politiskt beslutad myndighetsutövning.

Fel! Okänt namn på

Det är därför ett politiskt ansvar att offentligt anställda inte utsätts för våld och hot i sitt arbete. Det är rimligt att riksdagen ges möjlighet att väga in och ta hänsyn till konsekvenser för offentligt anställdas arbetssituation innan beslut om ekonomiska medel till offentlig verksamhet och när regeländringar som berör välfärdssystemen planeras.

Hot och våld förekommer oftast där yrkesutövningen handlar om att människor är i beroendeställning till yrkesutövaren. Risker att utsättas för våld och hot ser olika ut för olika yrkesgrupper. Vårdbiträden, undersköterskor och sjuksköterskor utsätts för risker vid påklädning, sängläggning och toalettbesök. Vanligast är att bli klöst, riven eller få handleden omvriden. Sparkar och knytnävsslag förekommer också. Mentalvårdare och mentalskötare utsätts för mer regelrätta konfrontationer med ilska och konflikter. Våldet är grövre och vårdtagarna oftast yngre. Arbetstagarna blir hotade, sparkade och klösta. I skolan inträffar det mesta av det fysiska våldet i undervisningen, när läraren tillrättavisar elever eller försöker ingripa i konflikter. Hot och sparkar är vanligast. Bland barnskötare, förskollärare och fritidspedagoger uppstår skador oftast när de lugnar eller tillrättavisar aggressiva barn. Det är också vanligt att bli sparkad eller skallad av barnen. Psykologer och socialsekreterare utsätts för verbala hotelser och blir ofta sparkade, klösta och rivna när de ingriper i konflikter mellan andra personer. Inom socialtjänsten och Försäkringskassan har de alltmer restriktiva och repressiva reglerna för ekonomiskt bistånd och sjukpenning ökat de anställdas utsatthet för klienters frustration och ilska. Efter regeringens försämringar av arbetslöshetsförsäkringen upplever också anställda på arbetsförmedlingar en ökning av antalet hotelser och incidenter med frustrerade och aggressiva arbetssökande.

Personaltätheten är väsentligt lägre i dag än i början av 1990-talet. Det gäller såväl skola, hälso- och sjukvård, äldreomsorg, socialtjänst som Försäkringskassan. Färre anställda utför lika mycket, eller mer, jobb än tidigare. Det ökar pressen på de anställda och även frustrationen hos de medborgare som tar del av de offentliga tjänsterna. Därmed ökar också risken för aggressivitet och hotfulla situationer.

Den ökade förekomsten av hot och våld mot anställda inom skola, vård, omsorg och samhällsservice kan kopplas både till de nedskärningar som genomförts och till försämrade regler i bl.a. sjuk- och arbetslöshetsförsäkringarna. Den strukturella underbemanning som präglat många offentliga verksamheter alltsedan 1990-talets stora personalnedskärningar och omfattande förändringar i regler och praxis som rör myndighetsutövningen har förändrat villkoren för många offentliganställda.

Urholkad välfärd och ökad otrygghet för den enskilde medborgaren drabbar också de offentligt anställda, som till skillnad från de beslutsfattande politikerna varje arbetsdag står öga mot öga med människor som drabbats av välfärdsförluster, t.ex. elever, sjuka, vård- och biståndsbehövande och arbetssökande.

Mot bakgrund av vad som anförts bör regeringen tillsätta en utredning som ser över konsekvenserna av minskad personaltäthet i offentliga välfärdsverksamheter och myndigheter med serviceuppdrag och de regeländringar som genomförts i rätten till ekonomiskt bistånd, ersättning från sjukförsäkringen

och arbetslöshetsförsäkringen, med avseende på våld och hot och psykosocial arbetsmiljö för de offentligt anställda. Utredningens resultat kan ge ett värdefullt underlag för framtida diskussioner och beslut som rör offentligt finansierad verksamhet. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Ökad förekomst av hot och våld i privatiserad verksamhet

Även privatiseringar av offentlig verksamhet ökar förekomsten av hot och våld. En arbetsmiljöundersökning bland dem som arbetar i spårtrafiken kan utgöra exempel på detta. Undersökningen visar på en kraftig ökning av hot och våld. Sex av tio anställda som arbetar ombord på tågen uppger att våld och hot förekommer på den egna arbetsplatsen. Hälften har själva blivit utsatta under det senaste året och var tredje uppger att förekomsten av hot och våld har ökat det senaste året. Tre av fyra ombordanställda uppger att det förekommer mer hot och våld i samband med ensamarbete och hälften uppger att underbemanningen är ett hot mot säkerheten. Av de anställda är 44 procent rädda att bli utsatta för hot och våld och 41 procent är rädda för att bli utsatta för rånförsök. Även stressnivån har ökat, särskilt bland städpersonalen.

Avregleringen och att trafiken upphandlas för korta perioder är en viktig orsak till ökningen av våld och hot. Alltför många företag är nu verksamma inom spårtrafikområdet och upphandlingsprocesserna har tvingat tåg företagen att pressa sina kostnader. Konsekvensen blir minskad personalstyrka, trots att resenärerna blir allt fler. Ensamarbetet har ökat, vilket ökar risken för att bli utsatt för hot och våld.

Vänsterpartiet menar att såväl tågtrafiken som den lokala och regionala kollektivtrafiken bör drivas i offentlig regi, men så länge trafiken upphandlas måste upphandlingsprocesserna förbättras så att inte personalen tvingas betala pressade kostnader med sämre arbetsmiljö.

Vi föreslår först och främst att lagen om offentlig upphandling måste ändras så att krav på kollektivavtal ställs vid all offentlig upphandling. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Det är inte acceptabelt att arbetstagare utsätts för ökad risk för våld och hot till följd av privatiseringar. Vänsterpartiet menar därför att det vid all offentlig upphandling ska krävas en strategi för att minska riskerna för hot och våld p.g.a. underbemanning, ensamarbete och bristfällig utbildning. Regeringen bör återkomma med förslag på hur en sådan ändring i lagen om offentlig upphandling kan utformas. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 20 september 2011

Josefin Brink (V)

Ulla Andersson (V)

Christina Höj Larsen (V)

Jacob Johnson (V)

Rossana Dinamarca (V)

Wiwi-Anne Johansson (V)